

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱՉՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՄԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Հայոց լեզվի և գրականության
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարչի՝ Բարուժյան Հ. Ռ. /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 2

«12» սեպտեմբեր 2023թ.

ՀԼ Ձ/Ա-013 «ԵԶՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՄԱՐԱԿԱՅԻՆ ԳԻՏԱԿԱՐԳԵՐ» ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Դասից դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝

011401.00.7 Մասնագիտական մանկավարժություն

/դասից, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝

011401.19.7 Հայոց լեզու և գրականություն

/դասից, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝

Մանկավարժության մագիստրոս

/քակալավը, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝

Հայոց լեզվի և գրականության

/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝

առկա

/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ

առկա **II կուրս, I կիսամյակ**

Դասախոս(ներ)՝

Դավիթ Գյուլզադյան

/անուն, ազգանուն/

Էլ. հասցե/ներ՝ **davitgiulzadyan@gmail.com**

Վանաձոր – 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրով սահմանված խնդիրների լուծման գործընթացում
2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները
3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները
4. Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները
5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևափորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների
6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը
7. Ուսումնական աշխատանքները տեսակները
8. Դասավանդման մեթոդներ
9. Ուսումնառության մեթոդները
10. Դասընթացի համառոտ բուկանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը
11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ
12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.3. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում
14. Գնահատում
  - 14.1. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում
  - 14.2. Հարցաշար
15. Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրով սահմանված խնդիրների լուծման գործընթացում¹

«Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգեր» առարկայի ուսումնամեթոդական փաթեթը կազմված է մագիստրատուրայի կամքնտրական կրթական ծրագրով «Հայոց լեզու և գրականություն» մասնագիտության կրթական չափորոշիչների հենքով կազմված ուսումնական պլանի պահանջների, առարկայի բաղադրիչների հիման վրա և նպատակառուղյակած է մագիստրական կրթության կազմակերպման, դասավանդման որակի բարձրացմանը:

Առարկայական փաթեթը կարգավորում է «Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգեր» դասընթացի ուսումնամեթոդական նյութերով ապահովման, պարբերաբար թարմացման, գիտաճուղի նոր մոտեցումների ոգուն համապատասխանեցման գործընթացը, նպաստում է ուսանողի անհատական և ինքնուրույն աշխատանքի արդյունավետության, նրա գիտական իմացության ձեռքբերման մակարդակի բարձրացմանը, ինչպես նաև հետազոտական աշխատանք կատարելու ունակության ապահովմանը:

Ծրագրի մեկնաբանությունը: Առաջարկվող դասընթացի առանձնահատկությունը հենց նրա յուրօրինակությունն է, որը կազմավորված է մեկ գիտության՝ լեզվաբանության ներսում առկա՝ ստորակարգային մակարդակների վրա հիմնված, սակայն այդ մակարդակներից որևէ մեկին համապատասխանող գիտական բաժնում չպարփակված, ասել է՝ համամակարդակայնության ընդհանրական գիտահենքով: 20-րդ դարի կեսերից կառուցվածքային լեզվաբանությունը, ի թիվս այլոց, վերանայեց նաև ավանդական լեզվաբանության մեջ առանձնացված բաժինները՝ շերտավորելով դրանք լեզվի ստորակարգային մակարդակների հիմքով, որոնք ևս ցարդ շարունակվում են վերանայվել: Նորովի առանձնացված տարրեր բաժինների ներսում կամ դրանց հանգակետերում կազմավորվեցին նոր գիտակարգեր: Դրանցից է շարութաբանությունը, որը բառիս բուն իմաստով ստեղծվեց շարույթի քառային ըմբռման և իրարամերժ բնորոշումների հետևանքով, և որը առկա լեզվական ու լեզվաբանական փաստերով չի պատկանում կառուցվածքային կամ ստորակարգային որևէ մակարդակին համապատասխանող ոչ մի գիտության: Հիմքը, անշուշտ, շարահյուսական է, թեև հենց շարիյուսության ներսում շարիյուսական վերլուծությունից տարրեր հնարներով է կատրվում այդ միավորի՝ շարույթի, շարիյուսական հետազոտությունը: Եթե շարիյուսական հետազոտության բուն մեթոդը վերլուծությունն է, ապա շարութաբանական քննությունն իրականացվում է վերլուծության ու

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբյուների

համադրության և արտածման ու մակածման եղանակների ներհյուս գործադրմամբ։ Սակայն շուտով լեզվաբանական ուսումնասիրությունները պարզում են, որ շարահյուսական համարվող շարութաբանական երևույթները համասեռության սկզբունքով տարածվում են նաև լեզվական կառուցվածքի բոլոր մակարդակների վրա, ուստի, հաշվի առնելով այդ փաստերը, շարութաբանությունը համարում ենք համամակարդակային գիտակարգ։ Ստորակարգային բոլոր մակարդակներին վերաբերող գիտություն է նաև մի գիտակարգ, որն ըստ էության արդեն տասնամյակներ է, ինչ կազմավորված է, սակայն արձանագրված չէ։ Դա լեզվաբանական հիմքագիտությունն է, որի նախնական հիմքն են կազմում միաժամանակ ձևաբանությունն ու բառակազմությունը, և որը ևս համասեռության սկզբունքով տարածվում է բոլոր մակարդակների վրա։ Լեզվաբանական հիմքագիտության կարապետներ պիտի համարենք հայ լեզվաբաններ Է. Աղայանին և Գ. Զահուկյանին, որոնք միևնույն ժամանակաշրջանում ձևաբանության և բառակազմության մեջ զբերե նույն սկզբունքով, թեև իրարից տարբեր, սակայն իրար լրացնող հայեցակարգեր են մշակել։

Բանասիրական մասնագիտացում ձեռք բերող ուսանողի համար կարևոր ոլորտներից են լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերը։ Դասընթացի ժամանակ ուսանողը արժևորում է համասեռության սկզբունքի դերը՝ տարբեր մակարդակների բաշխվածությամբ։ Ընդհանուր լեզվաբանության, լեզվանշանագիտության և լեզվափիլիսոփայության յուրացմամբ և դրանց համարանությամբ այս գիտակարգերի պարագայում ևս ուսանողի ուշադրության կենտրոնում պիտի պահել լեզվական և արտալեզվական իրողությունների հարաբերակցությունը՝ գիտակցել տալով լեզվական «աշխարհի» արտալեզվական պայմանավորվածությունը, արտաքին իրականության ընկալման լեզվական բեկումը։ Խնդրու առարկա գիտակարգերի ուսուցումն իրականացվում է նրա խնդիրների ու պահանջների բովանդակավորման համապատասխան նպատակադրմամբ։

Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերը, տվյալ դեպքում՝ լեզվաբանական հիմքագիտությունը և շարութաբանությունը, ներլեզվաբանական գիտություններ են, որոնց առարկան են կազմում ստորակարգային տարամակարդակ միավորների հիմքերը և շարահյուսական, իմաստային և արտահայտաբանական շարույթները։

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները

2.1. Գիտակարգի նպատակն է՝ 1) ցույց տալ, որ լեզվաբանության ներսում կան ստորակարգային մակարդակների վրա հիմնված համամակարդակային գիտակարգեր, 2) բնորոշել հիմքի և շարույթի էությունը, պարզել նրանց բնույթը, տեսակները, 3) ծանոթացնել հիմքագիտական և շարութաբանական հետազոտության

մեթոդներին, այդ մեթոդներով պարզել առաջադրվող հիմքերը և շարույթները:

2.2.Գիտակարգի խնդիրներն են՝ ա) բոլոր մակարդակներում բացահայտել հիմնային և շարութային բաղադրիչները, դրանց հարաբերությունները և նշանային արժեքը, բ) ձանաչել գիտակարգերի իրարալրաց հայեցակարգերը, գ) կազմել հիմքագիտական հարացույցներ և շարույթների համակցաբանական հարացույցներ, դ) որոշել հիմնային բաղադրիչների շարութաբանական արժեքը և շարույթների հիմքերը:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները

Ուսանողը «Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգեր» դասընթացը յուրացնելու համար պետք է զինված լինի նախորդ տարիներին մի շարք գիտակարգերից ձեռք բերած անհրաժեշտ գիտելիքներով: Նա պետք է տիրապետետելիս լինի ընդհանուր լեզվաբանության ներածական դարնթացին՝ «Լեզվաբանության հիմունքներին», «Փիլիսոփայության հիմունքներին», մասնավոր լեզվաբանության տեսությանը՝ ի դիմի «Ժամանակակից հայոց լեզվի» դասընթացի բոլոր բաժինների, առնվազն մեկ օտար լեզվի, յուրացրած լինի լեզվանշանագիտության և ընդհանուր լեզվաբանության գիտակարգերը:

Նշվածների հիմամբ ուսանողը պետք է կարողանա պատկերացում կազմել համասեռության սկզբունքի գործադրման մասին, ձանաչել և գնահատել հիմնային միջավայրը և շարակագմը, թափանցել ստորակարգային բոլոր մակարդակների խորքերը, ձեռք բերել հիմնային և շարութային հարաբերությունները, դրանց փոխբափանցումները ինքնուրույն բացահայտելու և իմաստավորելու հմտություններ:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը².

Ա) Ընդհանրական գիտակություն (կոմպետենցիա)

ա) գործիքային գիտակություն.

1) վերլուծելու և համադրելու ունակություն,

2) արտածելու և մակածելու ունակություն,

3) կազմակերպելու և նախագծելու ունակություն.

բ) միջանձնային գիտակություն.

1) քննադատական վերլուծություն և ինքնաքննադատության ունակություն,

2) լեզվանական գիտակարգային խմբերում աշխատելու ունակություն,

3) տարողութ փորձագետների հետ շփվելու ունակություն.

գ) համակարգային գիտակություն.

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

- 1) գիտելիքը գործնականում կիրառելու կարողություն,
- 2) նոր իրավիճակներին հարմարակվելու ունակություն,
- 3) ստեղծագործելու և հետազոտություններ կատարելու ունակություն:

Բ) Առարկայական գիտակություն

- 1) դրսուրել հիմքագիտության և շարութաբանության պատմության և հիմունքների իմացություն,
- 2) ըմբռնել դասընթացի ընդհանուր կառուցվածքի և նրա բաղադրիչների միջև առկա կապերը,
- 3) կիրառել հիմքագիտությանն ու շարութաբանությանը հատուկ մեթոդներ:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում՝ ըստ աշխատաշուկայի պահանջների³

Յուրացնելով լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերի դասընթացը՝ շրջանավարտը կարող է իր գիտելիքներն իրացնել բանասիրության և նրան աղերավող մի շարք ոլորտներում՝ գիտության մեջ, համալսարաններում, դպրոցներում, քաղաքական ասպարեզում, մամուլում և այլուր:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ / ընդհանուր ժամաքանակ)	4 կրեդիտ/120 ժամ

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ
Դասախոսություն	20
Գործնական աշխատանք	20
Ինքնուրույն աշխատանք	80
Ընդամենը	120
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրազումարային քննություն)	ստուգարք

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները⁴.

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել

⁴ Թողարկված այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացրումներ կատարել:

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կազմած դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ձանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի գործուն իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության գործուն մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:
  - **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք դասախոսի անմիջական դեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային գրոհների, փոխներգործուն ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:
  - **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական դեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական դեկավարության:
- Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներից լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերի դասընթացին կիրառվում են հետևյալները⁵:
- **Ուժեղացում** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էռթյունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):

⁵ Թողնել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացներ կատարել:

- **ԳԵԿՈՒՅց** – ուսանողի՝ որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում:

8. **Դասավանդման մեթոդներներն են՝** հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, գիտական քանավեճի ապահովում, իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն և լուծում:
9. **Ուսումնառության մեթոդներն են՝** մտքերի քարտեզագրում, խմբային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման ուրվագծերի կազմում, հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում և լուծում:

10. Դասընթացի համարուտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁶.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի Ժամաքանակն ըստ տեսակների		
		Պատմաստովորություն	Կողմանական աշխատանք	Հիմնություն
1.	Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերի առարկաներն ու խնդիրները	2	2	8
2.	Գիտակարգերի տեսակները՝ ըստ բնույթի և ըստ ընդգրկման: Լեզվաբանության համամակարդակային և մյուս գիտակարգերի հարաբերակցությունը	2	2	8
3.	Հիմքի հասկացությունը՝ ըստ արտալեզվական և լեզվական ըմբռնումների ձարտարապետական հիմք, կենսաբանական հիմք, քիմիական հիմք, լեզվաբանական հիմք	2	2	8
4.	Լեզվաբանական հիմքի ըմբռնումը՝ ըստ հիմքափոխության առաջնային բաժինների՝ ձևաբանության և բառակազմության	2	2	8
5.	Զեսաբանական հիմքերը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Համակարգային-հարացուցային և գծակարգային հիմքեր	2	2	8
6.	Բառակազմական հիմքի բնորոշումը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Բաղադրական հիմքեր	2	2	8
7.	Զեսաբանական հիմքերը՝ ըստ Գ. Զահուկյանի հայեցակարգի	2	2	8
8.	Բառակազմական հիմքերի բնորոշումը՝ ըստ Գ. Զահուկյանի հայեցակարգի	2	2	8
9.	Վանկահիմք, արմատահիմք, շարութահիմք, ստորագական հիմք, վերասութենական հիմք	2	2	8
10.	Շարութային հիմքեր և հիմնային շարույթներ	2	2	8
Ընդամենը		20	20	80

⁶ Նման է օրացուցային պլանին

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Է. Աղայան, Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն	1984
2.	Է. Աղայան, Ժամանակակից հայերենի հոլովումը և խոնարհումը	1967
3.	Է. Աղայան, Լեզվաբանության հիմունքներ	1987
4.	Դ. Գյուղատյան, Լեզվի ստորակարգային մակարդակների գոյամակարդակային տեղայնացումը	2019
5.	Գ. Զահուկյան, Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքները	1974
6.	Գ. Զահուկյան, Ժամանակակից հայոց լեզվի իմաստաբանություն և բառակազմություն	1989
Լրացուցիչ գրականություն (ԼԳ)		
1.	Ս. Աբրահամյան, Ժամանակակից գրական հայերեն	1981

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն ⁷
1.	Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերի առարկաներն ու խնդիրները	Լեզվի ստորակարգային մակարդակներ, համակարդակայնության հնարավորությունը	2	ՊԳ 1, 2, 3
2.	Գիտակարգերի տեսակները՝ ըստ բնույթի և ըստ ընդգրկման: Լեզվաբանության համամակարդակային և մյուս գիտակարգերի հարաբերակցությունը	Գիտությունների խմբավորումը, գիտակարգերի տեսակաները, համամակարդակային և մյուս գիտակարգերի հարաբերությունը	2	ՊԳ 3

⁷ Հատ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

3.	Հիմքի հասկացությունը՝ ըստ արտալեզվական և լեզվական ըմբռնումների. Ճարտարապետական հիմք, կենսաբանական հիմք, քիմիական հիմք, լեզվաբանական հիմք	Հիմքի լեզվաբանական և արտալեզվաբանական ըմբռնումները: Լեզվական և արտալեզվական հիմքեր	2	ՊԳ 4
4.	Լեզվաբանական հիմքի ըմբռնումը՝ ըստ հիմքագիտության առաջնային բաժինների՝ ձևաբանության և բառակազմության	Զևաբանական և բառակազմական հիմքերի ընդհանուր բնույթագիրը	2	ՊԳ 1, 2
5.	Զևաբանական հիմքերը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Համակարգային-հարացուցային և գծակարգային հիմքեր	Անկատարի, կատարյալի և դերբայական հիմքեր: Բառային հիմք, բացարձակ հիմք, բայահիմք	2	ՊԳ 2, 5, 6 ԼԳ 1
6.	Բառակազմական հիմքի բնորոշումը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Բաղադրական հիմքեր	Սերող և բաղադրող հիմքեր	2	ՊԳ 1, 3
7.	Զևաբանական հիմքերը՝ ըստ Գ. Զահուկյանի հայեցակարգի	Զևաբանական հիմքի նորովի ըմբռնումը: Նախադաս և հետադաս հիմքեր	2	ՊԳ 6
8.	Բառակազմական հիմքերի բնորոշումը՝ ըստ Գ. Զահուկյանի հայեցակարգի	Ածանցելի, ածանցում, ածանցյալ: Բարդելի, բարդում, բարդյալ	2	ՊԳ 5
9.	Վանկահիմք, արմատահիմք, շարութահիմք, ստորագական հիմք, վերասութենական հիմք	Վանկահիմքի, արմատահիմքի, շարութահիմքի, ստորոգահիմքի, վերասութենահիմքի սահմանները	2	ՊԳ 4, 5
10.	Շարութային հիմքեր և հիմնային շարույթներ	Շարույթի և հիմքի սահմանները, փոխափանցման հնարավորությունները	2	ՊԳ 4

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Մասնակիուն ձև	Գրականություն ⁸
1.	Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերի առարկաներն ու խնդիրները	Լեզվի ստորակարգային մակարդակներ, համակարդակայնության հնարավորությունը	2	բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 2, 3
2.	Գիտակարգերի տեսակները՝ ըստ բնույթի և ըստ ընդգրկման: Լեզվանության համամակարդակային և մյուս գիտակարգերի հարաբերակցությունը	Գիտությունների խմբավորումը, գիտակարգերի տեսակները, համամակարդակային և մյուս գիտակարգերի հարաբերությունը	2	բանավոր հարցում	ՊԳ 3
3.	Հիմքի հասկացությունը՝ ըստ արտակեզվական և լեզվական ըմբռնումների ձարտարապետական հիմք, կենսաբանական հիմք, քիմիական հիմք, լեզվաբանական հիմք	Հիմքի լեզվաբանական և արտակեզվաբանական ըմբռնումները: Լեզվական և արտակեզվական հիմքեր	2	բանավոր հարցում	ՊԳ 4
4.	Լեզվանական հիմքի ըմբռնումը՝ ըստ հիմքագիտության առաջնային բաժինների՝ ձևաբանության և բառակազմության	Զնարանական և բառակազմական հիմքերի ընդհանուր բնութագիրը	2	բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 2
5.	Զնարանական հիմքերը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Համակարգային-հարացուցային և գծակարգային հիմքեր	Անկատարի, կատարյալի և դերբայական հիմքեր: Բառային հիմք, բացարձակ հիմք, բայահիմք	2	բանավոր հարցում	ՊԳ 2, 5, 6 ԼԳ 1
6.	Բառակազմական հիմքի բնորոշումը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Բաղադրական հիմքեր	Սերող և բաղադրող հիմքեր	2	բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 3
7.	Զնարանական հիմքերը՝ ըստ Գ. Զահուկյանի հայեցակարգի	Զնարանական հիմքի նորովի ըմբռնումը: Նախադաս և հետադաս հիմքեր	2	բանավոր հարցում	ՊԳ 6
8.	Բառակազմական հիմքերի բնորոշումը՝ ըստ Գ. Զահուկյանի հայեցակարգի	Ածանցելի, ածանցում, ածանցյալ: Բարդելի, բարդում, բարդյալ	2	բանավոր հարցում	ՊԳ 5
9.	Վանկահիմք, արմատահիմք, շարութահիմք, ստորագահիմք, վերասութենական հիմք	Վանկահիմքի, արմատահիմքի, շարութահիմքի, ստորոգահիմքի, վերասութենահիմքի սահմանները	2	բանավոր հարցում	ՊԳ 4, 5

⁸ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

10.	Շարութային հիմքեր և հիմնային շարույթներ	Շարույթի և հիմքի սահմանները, փոխավորական հնարավորությունները	2	բանավոր հարցում, անցած նյութի կարգաբերում	ՊԳ 4
-----	---	--	---	---	------

12.3. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	Ինքնուրույն աշխատանքի թեման	Նպատակներ խնդիրներ	Համառոտ բովանդակությունն ու տեսակը ⁹	Արդյունքների ներկայացման ժամկետները	Ինքնուրույն աշխատանքի գնահատման չափանիշներ	Գրականություն ¹⁰
1.	Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերի առարկաներն ու խնդիրները: Գիտակարգերի տեսակները՝ բայց բնույթի և ըստ ընդունված բայց ըստ ընդունված:	Տեղկացնել, որ գիտությունները քարացած չեն, նրանց ներսում կազմավորվում են այլ գիտակարգեր	Գիտակարգերի սահմանները, առարկաների և խնդիրների վերհանումը	05–11. 10	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 1, 2, 3, 4
2.	Լեզվաբանության համամակարդակային և մյուս գիտակարգերի հարաբերակցությունը	Լեզվաբանական հիմքի ըմբռնումը՝ ըստ հիմքագիտության առաջնային բաժինների՝ ձևաբանության և բառակազմության	Գիտության և գիտակարգերի մեկնությունն ու խմբավորումը, համամակարդակային գիտակարգերի տեղը գիտությունների համակարգում	05–11. 10	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 1, 2, 3, 4

⁹ Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը

¹⁰ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

3.	Հիմքի հասկացությունը՝ ըստ արտավեզվական և լեզվական ըմբռնումների Ճարտարապետական հիմք, կենսաբանական հիմք, քիմիական հիմք, լեզվաբանական հիմք	Հիմքի օրինակով ցույց տալ լեզվական և արտավեզվական աշխարհների հարաբերակցությունը	Հիմքի ըմբռնումը՝ ըստ գիտությունների հարաբերակցության	05–11. 10	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 1, 2, 3, 4
4.	Լեզվաբանական հիմքի ըմբռնումը՝ ըստ հիմքագիտության առաջնային բաժինների՝ ձևաբանության և բառակազմության	Ծանոթացնել ձևաբանական և բառակազմական հիմքերի առանձնացման սկզբունքին	Ձևաբանական հիմքեր: Բաղադրական հիմքեր	05–11. 10	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 1, 2, 3, 4
5.	Ձևաբանական հիմքերը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Համակարգային-հարացուցային և գծակարգային հիմքեր	Բացահայտել Է. Աղայանի նորարարությունը բայական հիմքակազմության ոլորտում	Բայական, անվանական և դերանվանական հիմքեր: Բառային հիմք, բացարձակ հիմք և բայահիմք: Անկատարի, կատարյալի և դերբայական հիմքեր	18–19. 10	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 2, 5, 6 ԼԳ 1
6.	Բառակազմական հիմքի բնորոշումը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Բաղադրական հիմքեր	Բացահայտել Է. Աղայանի նորարարությունը բառակազմական հիմքակազմության ոլորտում	Սերող հիմք, բաղադրող հիմք: Սերող հիմքերի տիպաբանական տարբերակները	19–25. 10	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 1, 3

7.	Զեսաբանական հիմքերը՝ ըստ Գ. Զահուլյանի հայեցակարգի	Բացահայտել Գ. Զահուլյանի նորարարությունը ձևաբանական հիմքակազմության ոլորտում	Նախադաս և հետադաս հիմքերի տիպարանություն	01. 11	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 6
8.	Բառակազմական հիմքերի բնորոշումը՝ ըստ Գ. Զահուլյանի հայեցակարգի	Բացահայտել Գ. Զահուլյանի նորարարությունը բառակազմական հիմքակազմության ոլորտում	Բառակազմական հիմքերի շարահյուսական հարաբերակցությունը: Ածանցելի, ածանցում, ածանցյալ: Բարդելի, բարդում, բարդյալ	02–08. 11	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 5
9.	Վանկահիմք, արմատահիմք, շարութահիմք, ստորագական հիմք, վերասութենական հիմք	Համասեռության սկզբունքի կիրառում ստորակարգային բոլոր մակարդակների նկատմամբ	Լեզվի տարամակարդակ հիմքերի հարաբերակցությունը	15. 11	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 4, 5
10.	Շարութային հիմքեր և հիմնային շարույթներ	Վեր հանել շարային և հիմնային հիմքերի օրինաչափությունների ընդհանությունն ու տարբերությունը	Հիմքագիտության և շարութաբանության հարաբերակցությունը: Հիմնային հարացույցներ: Համակցաբանական շարութաբանություն	16–18. 11	Համապատասխանության աստիճանը հանձնարարված նյութին: Ինքնուրույն դատելու կարողունակությունը	ՊԳ 4

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹¹

Դասընթացի ուսումնական աշխատանքի ձևերը	Վիրառվող նյութատեխնիկական միջոցի անվանումը	Լսարանի ապահովում
Դասախոսություն	գրատախտակ	սովորական
Գործնական աշխատանք	գրատախտակ	սովորական
Ինքնուրույն աշխատանք	գիտական և ուսումնական ձեռնարկներ, համացանց	սովորական

---

¹¹ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրարկման հիմնական նպատակներն են՝

ա) ուսումնական կիսամյակի ընթացքում գիտելիքների անընդհատ ստուգման և գնահատման օգնությամբ կազմակերպել ուսումնառության համաշափ աշխատանքային գործընթաց, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը և բարելավել դասահաճախումները,

բ) անհատական առաջադրանքների, ընթացիկ և հանրագումարային ստուգումների (ստուգարքների և քննությունների), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառման օգնությամբ ապահովել ուսանողի գիտելիքների և կարողությունների արդյունարար գնահատման արժանահավատությունն ու օբյեկտիվությունը:

Ստուգարքներին և քննություններին ուսանողի պատրաստվածության մակարդակին ներկայացվող պահանջները պետք է ապահովեն գիտելիքների համակողմանի ստուգումը, ապագա մասնագետի մասնագիտական հմտությունների և կարողությունների գնահատումը՝ համաձայն մասնագիտական համապատասխան կրթական չափորոշիչի:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹²:

14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաքածինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

¹²՝Բալային-ռեյթինգային համակարգով ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման եվ հաշվառման կանոնակարգ՝ (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից արձ. թիվ 1 (23.02.2017թ.), վոլովիսաված՝ 30.01.2020թ. արձ. թիվ 1) <https://vsu.am/karg/2020/balayin-reytingayin-20.pdf>

14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է ստուգարքով:

Ստուգարքով ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի ընթացքում ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանը որոշող 2 ընթացիկ ստուգումների և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:¹³

14.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերի առարկաներն ու խնդիրները
2. Գիտակարգերի տեսակները՝ ըստ բնույթի և ըստ ընդգրկման: Լեզվաբանության համամակարդակային և մյուս գիտակարգերի հարաբերակցությունը
3. Հիմքի հասկացությունը՝ ըստ արտակեզվական և լեզվական ըմբռնումների Ճարտարապետական հիմք, կենսաբանական հիմք, քիմիական հիմք, լեզվաբանական հիմք
4. Լեզվաբանական հիմքի ըմբռնումը՝ ըստ հիմքագիտության առաջնային բաժինների՝ ձևաբանության և բառակազմության
5. Զեսաբանական հիմքերը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Համակարգային-հարացուցային և գծակարգային հիմքեր
6. Բառակազմական հիմքի բնորոշումը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Բաղադրական հիմքեր
7. Զեսաբանական հիմքերը՝ ըստ Գ. Զահուլյանի հայեցակարգի
8. Բառակազմական հիմքերի բնորոշումը՝ ըստ Գ. Զահուլյանի հայեցակարգի
9. Վանկահիմք, արմատահիմք, շարութահիմք, ստորագական հիմք, վերասութենական հիմք
10. Շարութային հիմքեր և հիմնային շարույթներ

(Ա) 1-ին ընթացիկ ստուգում (կիսամյակի 8-րդ շաբաթվա ընթացքում)

▪ Ընդգրկված հարցեր.

1. Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերի առարկաներն ու խնդիրները
2. Գիտակարգերի տեսակները՝ ըստ բնույթի և ըստ ընդգրկման: Լեզվաբանության համամակարդակային և մյուս գիտակարգերի հարաբերակցությունը
3. Հիմքի հասկացությունը՝ ըստ արտակեզվական և լեզվական ըմբռնումների Ճարտարապետական հիմք, կենսաբանական հիմք, քիմիական հիմք, լեզվաբանական հիմք
4. Լեզվաբանական հիմքի ըմբռնումը՝ ըստ հիմքագիտության առաջնային բաժինների՝ ձևաբանության և բառակազմության
5. Զեսաբանական հիմքերը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Համակարգային-հարացուցային և գծակարգային հիմքեր

¹³ Կիրառվում է կամ առաջին, կամ երկրորդ պարբերությունն ըստ դասընթացի ամփոփման ձևի:

Բ) 2-րդ ընթացիկ ստուգում (կիսամյակի 18-րդ շաբաթվա ընթացքում)

▪ Ընդգրկված հարցեր.

1. Բառակազմական հիմքի բնորոշումը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Բաղադրական հիմքեր
2. Ձևաբանական հիմքերը՝ ըստ Գ. Զահուլյանի հայեցակարգի
3. Բառակազմական հիմքերի բնորոշումը՝ ըստ Գ. Զահուլյանի հայեցակարգի
4. Վանկահիմք, արմատահիմք, շարութահիմք, ստորագական հիմք, վերասութենական հիմք
5. Շարութային հիմքեր և հիմնային շարույթներ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌԱՋՈՒՅԹ

Մասնագիտություն՝	011401.00.7 Մասնագիտական մանկավարժություն /դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/
Կրթական ծրագիր՝	011401.19.7 Հայոց լեզու և գրականություն /դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/
Որակավորման աստիճան՝	Մանկավարժության մագիստրոս /բակալավր, մագիստրատուրա/

Առկա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	ՀՀԳ/մ-013 «ԼԵԶՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՍՄԱԿԱՐԴԱԿԱՅԻՆ ԳԻՏԱԿԱՐԳԳԵՐ»					
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	4 կրեդիտ					
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	II տարի, 1-ին կիսամյակ					
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	40	Դասախոսություն	20		
	Գործնական աշխատանք					
	Բնքնուրույն	80				
Ստուգման ձևը	ստուգարք					
Դասընթացի նպատակը	<p>Գիտակարգի նպատակն է՝ 1) ցույց տալ, որ լեզվաբանության ներսում կան ստորակարգային մակարդակների վրա հիմնված համամակարդակային գիտակարգեր, 2) բնորոշել հիմքի և շարույթի էությունը, պարզել նրանց բնույթը, տեսակները, 3) ծանոթացնել հիմքագիտական և շարութաբանական հետազոտության մեթոդներին, այդ մեթոդներով պարզել առաջադրվող հիմքերը և շարույթները:</p>					
Դասընթացի վերջնարդյունքները	<p>Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.</p> <p>Գիտելիք – դասընթացի վերջում ուսանողը ձեռք է բերում լեզվական իրակությունների մակարդակային և համամակարդակային միավորների լիարժեք պատկերացում, լեզվական և արտալեզվական միավորների համարնութենականության իմացություն՝ պայմանավորված համասեռության սկզբունքով</p> <p>Հմտություն – դասընթացի վերջում ձեռք է բերում լեզվական միավորները տրամախոսաբար միմյանց և արտքաին իրականությանը հակադրելու և նույնացնելու հմտություն</p> <p>Կարողունակություն – դասընթացի վերջում ուսանողը ելնում է</p>					

	<p>տարբեր համակարգերի միասնականության սկզբունքից, զատում և համատեղում է տարբերությունների նույնացման և նույնությունների տարբերակման մեջնակետերը</p>
Դասընթացի բովանդակությունը	<p>Թեմա 1: Լեզվաբանական համամակարդակային գիտակարգերի առարկաներն ու խնդիրները</p> <p>Թեմա 2: Գիտակարգերի տեսակները՝ ըստ բնույթի և ըստ ընդգրկման: Լեզվաբանության համամակարդակային և մյուս գիտակարգերի հարաբերակցությունը</p> <p>Թեմա 3: Հիմքի հասկացությունը՝ ըստ արտավեզվական և լեզվական ըմբռնումների Ճարտարապետական հիմք, կենսաբանական հիմք, քիմիական հիմք, լեզվաբանական հիմք</p> <p>Թեմա 4: Լեզվաբանական հիմքի ըմբռնումը՝ ըստ հիմքագիտության առաջնային բաժինների՝ ձևաբանության և բառակազմության</p> <p>Թեմա 5: Զնարանական հիմքերը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Համակարգային-հարացուցային և զծակարգային հիմքեր</p> <p>Թեմա 6: Բառակազմական հիմքի բնորոշումը՝ ըստ Է. Աղայանի հայեցակարգի: Բաղադրական հիմքեր</p> <p>Թեմա 7: Զնարանական հիմքերը՝ ըստ Գ. Զահուկյանի հայեցակարգի</p> <p>Թեմա 8: Բառակազմական հիմքերի բնորոշումը՝ ըստ Գ. Զահուկյանի հայեցակարգի</p> <p>Թեմա 9: Վանկահիմք, արմատահիմք, շարութահիմք, ստորագական հիմք, վերասութենական հիմք</p> <p>Թեմա 10: Շարութային հիմքեր և հիմնային շարույթներ</p>
Գնահատման մեթոդները և չափանիշները	<p>Առաջնորդվում եմ տարածված մեթոդներով և սահմանված չափանիշներով</p>
Գրականություն	<p><i>Պարտադիր՝</i></p> <p>Է. Աղայան, Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, Ե., 1984</p> <p>Է. Աղայան, Ժամանակակից հայերենի հոլովումը և խոնարհումը, Ե. 1967</p> <p>Է. Աղայան, Լեզվաբանության հիմունքներ, Ե., 1987</p> <p>Դ. Գյուլզատյան, Լեզվի ստորակարգային մակարդակների գոյամակարդակային տեղայնացումը, Ե., 2019</p> <p>Գ. Զահուկյան, Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքները, Ե., 1974</p> <p>Գ. Զահուկյան, Ժամանակակից հայոց լեզվի իմաստաբանություն և բառակազմություն, Ե., 1989</p> <p><i>Լրացուցիչ՝</i></p>

Ս. Աբրահամյան, Ժամանակակից գրական հայերեն, Ե., 1981